

Az adózás ázsiai tapasztalatai

NAOYUKI SHINOHARA: THE 5th IMF-JAPAN HIGH LEVEL TAX CONFERENCE FOR ASIAN COUNTRIES
 „EMERGING TAXATION ISSUES FOR ASIAN COUNTRIES”
 IMF WORLD ECONOMIC OUTLOOK APRIL 21, 2014

A nemzetközi adópolitika jövőjét tárgyaló ázsiai konferencia köszöntőjében Naoyuki Shinohara, az IMF ügyvezető igazgatóhelyettese a fiskális tér újjáépítésének kérdését helyezte előtérbe. Az alacsony jövedelmű és a fejlett országok számára ez egyaránt, de eltérő okoknál fogva fontos kihívás. Őt területen kell azonnali válaszleépéseket tenni: az energiaadó, az adórendszerek regionális harmonizációja, az adóhatóságok fejlesztése, a nemzetközi adózás és a progresszív adózás ügyében.

„Megtiszteltetés számomra, hogy köszönhetem Önöket az IMF-Japán ötödik Ázsiai Országok Magas Fokú Adókonferenciáján (IMF-Japan High Level Tax Conference for Asian Countries), amit az IMF Költségvetési Főosztálya és Japán Pénzügyminisztériuma közösen szervezett” – ezekkel a szavakkal nyitotta meg a találkozót *Shinohara* 2014. április 21-én.

A konferencia időpontjában a fiskális politika terén a globális gazdaság fejlesztéséhez szükséges fiskális tér újjáépítése az első számú napirendi pont. Ez a fiskális tér teszi majd lehetővé, hogy az automatikus stabilizátorok teljes mértékben működjenek, a diszkrecionális fiskális beavatkozásoknak elegendő terük legyen és garantálja az államadósság fenntarthatóságát. Tágabb gazdaságpolitikai vonatkozásban értelmezve hozzá kell járulnia az inkluzív növekedéshez és az egyenlőség javításához is.

A fiskális kondíciók jelenlegi fejlődésével kapcsolatban megállapítja, hogy a legtöbb fejlett országban 2014 során a *fiskális konszolidáció lassulása* a fő trend. A bruttó adósság stabilizálása után a döntéshozók mindinkább arra fókuszálnak, hogy a törekeny gazdaság teljes talpra állását segítsék a további intézkedések. A legfontosabb kivételt ebből a csoportból Japán jelenti, ahol a konszolidációs lépések ebben az évben kezdődnek meg, az áfakulcs emelésével.

A fejlődő országokban a deficit jelentősen meghaladja a válság előtti értéket, annak eredményeként, hogy idén valamennyien elhalasztották a fiskális konszolidációt. A nemzetközi tőkepiachoz szorosabban kötődő gazdaságokban a globális likviditás normalizálódása a finanszírozási költségek emelkedését indította el és enyhén fokozta a pénzügyi kilengéseket, ami csak még sürgetőbbé teszi a fiskális stabilizációt. Az alacsony jövedelmű országokban jellemzően akkor kezdett szűkülni a fiskális tér, amikor a bevételek elmaradtak a kiadások gyors növekedésétől. A segélyforrások korlátozottsága és az árucikkek árának ingadozása továbbra is kulcsfontosságú kockázatokat jelentenek ezekben a gazdaságokban.

A kérdés tehát, miként építhető újjá a fiskális tér. A hazai bevételek mobilizálása és a költségek hatékonyságát növelő reformok adaptálása (például a támogatások akadálytalan áramlásának érdekében) a két sarokköve a folyamatnak. A bevételi oldalt illetően a következő két stratégiai kérdés merül föl. Miként igazítható az adózás az egyre növekvő

kiadási igényekhez, miközben az adósszintek csökkentését is végre kell hajtania a fejlett országoknak? Hogyan lehet kiegyensúlyozni a tőkeelhelyezéssel kapcsolatos bizonytalanságokat, ami nélkül a hosszú távú növekedés aligha indítható be?

Lehet-e többet, jobban, igazságosabban adóztatni? Shinohara szerint a fejlődő és alacsony jövedelmű országokban, ahol mindig robusztus a bevétel potenciális növekedése, továbbra is az adóelkerülés csökkentése marad az elsőszámú kihívás. Mindemellett a fejlett országok jelentős része is rendelkezik még mozgósítható erőforrással. Az áfakör kibővítése szinte mindenhol a gazdasági hatékonyság javításának kiemelt eszköze, amit a szegényeket védő adekvát körülményekkel kell megvalósítani – ez különösen az alacsony jövedelmű országokban jelent majd súlyos problémát. A nemzetközi adózással kapcsolatos reformok rendkívüli nehézségeket okoznak majd, de különösen fontosak lesznek majd a fejlődő országok számára, mivel ők nagyobb mértékben függenek a vállalati adóktól. A másik alapvető irány a vagyont terhelő adók emelése.

Öt témáról kell beszélünk.

1. ENERGIAADÓ

A legtöbb energiaár olyan szinten állandósult, ami nem tükrözi az okozott környezeti károkat, amelyek közül a globális felmelegedéshez, a lokális szennyezéshez és a forgalmi torlódásokhoz kapcsolódóak a legáltalánosabbak. Ahhoz, hogy mindez megjelenjen az árban, a bevételi oldalon hatékonyságjavító változtatásokra van szükség, többek között arra, hogy a bevételek sokkal kevésbé függjenek a környezetkárosító hatásoktól. Az árkorrekciók érdekében a fiskális

eszköztárnak központi szerepet kell betöltenie az energiahasználatból fakadó jelentős környezeti károk kiegyensúlyozása terén. A szénre, palagázra, gázolajra és dízelre kivetett adóknak egyaránt a környezeti költségeket kell tükrözniük.

2. AZ ADÓRENDSZEREK REGIONÁLIS HARMONIZÁCIÓJA

A régióban két kiemelkedő gazdasági szervezet működik, az ASEAN (Association of Southeast Asian Nations; Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége) és a SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation; Dél-ázsiai Regionális Együttműködési Szövetség). Míg a SAARC küldetése létrehozni a SAFTA-t (South Asian Free Trade Area; dél-ázsiai szabadkereskedelmi övezet), az ASEAN 2016-ra átalakul, így jön létre az AEC, azaz az ASEAN Economic Community (ASEAN Gazdasági Közösség). A SAFTA és az AEC egyelőre főként a vámokra fókuszál, s ebben a szakaszban még nem foglalkozik az adórendszerek harmonizációjával. Ugyanakkor a lehetséges jövőbe tekintve egyértelműen fontos, hogy tanuljanak más régióknak az adórendszer koordinációja terén szerzett tapasztalataiból. Mindemellett valamennyi tagországnak be kell tartania a WTO-szabályokat, amelyek szigorú korlátokat állíthatnak a nemzeti adórendszer elé, főként az export vonatkozásában.

3. AZ ADÓHATÓSÁG FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ ANALITIKUS ESZKÖZÖK

Az IMF Költségvetési Főosztálya (Fiscal Affairs Department, FAD) 3 fontos ösztönzőn keresztül igyekszik erősíteni az

adóval kapcsolatos adminisztrációt. Ennek része a TADAT (Tax Administration Diagnostic Assessment Tool), aminek immár önálló titkársága van a valutaalpnál. A széles körben elfogadott és támogatott kezdeményezést egy objektív adóügyi teljesítményellenőrzés végrehajtására alakították ki, ami képes kimutatni a folyamat erősségeit és gyengeségeit. Tevékenységének eredménye egy olyan értékelés, ami önmagában is használható a szükséges reformok prioritásainak és befektetéseknek a megállapítására, és aminek megismétlésével a reformok hatékonysága is kimutatható.

A másik kínáló lehetőség a RA-FIT nevű adminisztrációs eszköz, amit a FAD fejlesztett ki. Ennek célja összegyűjteni az adminisztrációs rendszereket összehasonlító adatokat, gyakorlatokat, eredményeket, amelyek jelentősen segíthetik a nemzeti adóhivatalokat. Idén már egy év tapasztalatainak összegzéséből tanulhatunk.

4. NEMZETKÖZI ADÓZÁS

Az IMF technikai segítségnyújtási gyakorlatában régóta szerepel a vállalati adózás *nemzetközi hatásainak* vizsgálata, amit a mostani nyilvános vitában is hangsúlyoztak. Ennek része a BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), a G20-ak és az OECD közös projektje, ami ambiciózus és konstruktív próbálkozás a nemzetközi vállalati adórendszer megerősítésére. A BEPS akcióterve 15 területen fogalmazza meg a 2015-ig elérendő célokat. A megvalósítás, akárcsak a program kifejlesztésének alapja az OECD széles körű tagsága, aminek köszönhetően a szervezet valamennyi tagország tapasztalatára és tudására támaszkodhat majd. A példa nélküli vállalkozás hatása máris érzékelhető a nemzeti adóelvek-

ben és a multinacionális cégek viselkedésében. A közel univerzális szerepére, a technikai segítségnyújtásban elért szakértelmére és robusztus elemzői kapacitására támaszkodva, az IMF a meglévő kezdeményezést kiegészíti a nemzetközi vállalati adózás makroszintű spillover hatásainak meghatározásával és elemzésével.

5. PROGRESSZÍV ADÓZÁS

A magas jövedelműek és a nagy vagyonnal rendelkezők progresszív adóztatását illetően minden országnak meg kell találnia saját egyensúlyát. A döntéshozók megválaszthatják a személyi jövedelemadó sávjait, újragondolhatják a tőkejövedelmek hatékony adóztatását, és meghatározhatják az öröklésre és a vagyona kirótt adók mértékét.

Zárszóként Shinohara az iránti örömet fejezte ki, hogy a 2014-es év során milyen sok, különleges évfordulót ünnepelhetnek majd az IMF-ben. A konferenciára, amelynek helyszíne Bretton Woods volt, immár hetven esztendeje került sor. Fél évszázados múltja van az IMF szervezetén belül a Költségvetési Főosztálynak. Az elődök akkor úgy döntöttek, hogy a makroökonómiai és pénzügyi stabilitás eléréséhez nem elegendő csupán a monetáris eszköztárra és az árfolyamok koordinálására szorítkozni, ahhoz elengedhetetlenül szükség van a fiskális beavatkozások biztosította lehetőségeket is megerősíteni. Így került sor 1964-ben az IMF Költségvetési Főosztálynak megalapítására. „Ha körülnézünk most, 50 évvel később” – zárta köszöntőjét Shinohara –, „világosan láthatjuk, hogy a világ még mindig megannyi fiskális jellegű kihívás előtt áll, így osztályunknak is temérdek tennivalója van.”

Naoyuki Shinohara 2010 óta tölti be a Nemzetközi Valutaalap igazgatóhelyettesi pozícióját. Az 1953-ban született szakember 1975-ben szerzett alapszakos diplomát közgazdaságtanból a Tokiói Egyetemen, majd 4 évvel később közpolitikából mesterdiplomát a Princeton Egyetem Woodrow Wilson Iskolájában. A Harvard Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok központjának docenseként (1986), és a Saitama Nemzeti

Egyetem vendégelőadójaként (1990–1992) oktatott. Később a japán pénzügyminisztériumban dolgozott többféle feladatkört ellátva. Az Ázsiai Fejlesztési Bank igazgatói tisztét 1998 és 2001 között töltötte be.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2014/042114.htm>

PESUTH TAMÁS–SÁRVÁRI BALÁZS

A fiskális föderalizmus amerikai tapasztalatai

C. RANDALL HENNING–MARTIN KESSLER: FISCAL FEDERALISM: US HISTORY FOR ARCHITECTS OF EUROPE'S FISCAL UNION

PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS WORKING PAPER SERIES, JANUARY 2012

Az eurózóna fiskális kormányzásáról folytatott európai vita során gyakran referenciaként merül föl az Egyesült Államok fiskális föderalizmusa. Bár az Európai Tanács által kidolgozott „Európai pénzügyi paktum” című dokumentum máris reflektorfénybe került, ám annak az amerikai tapasztalatok megértésére kell épülnie – számolnak be a tengerentúli történelmi tanulságok kontinentális szerepéről a Peterson kutatói.

Az elsődleges tanulság, hogy az adósságfélék rendszere sokkal tartósabb és hatékonyabb eszköz, ha azt tagállami szinten szervezik. Továbbá elengedhetetlenül fontos bőséges kapacitást biztosítani az anticiklikus makroökonómiai stabilizátorok számára. Végezetül pedig az eurózónának egységesítenie kell a banki szabályozást és közös fiskális teret kell teremtenie a bankrendszer újraszabásához, különben az adósságfélék és a bankok megmentése közti összeférhetlenség felemészti majd az intézményrendszert.

Az *Európai pénzügyi paktum* szabályainak kidolgozása és gyakorlatba ültetése mellett továbbra is a döntéshozók előtt áll a dilemma, hogy szüksége van-e az eurózónának egy még mélyebb fiskális unióra, ami többek között a kötvénykibocsátást is magában foglalja. Ezen a téren az amerikai megoldások jelentenek némi támpontot Európa számára: ezek közül kiemelkedik a szövetségi kormányzat és az államok közti transzferek ügye, a központi mentőcsomagok hiá-

nya, valamint a deficit és adósság mérséklésére vonatkozó előírások.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK RÖVID FISKÁLIS TÖRTÉNETE

1. ALEXANDER HAMILTON REFORMJAI

Az első amerikai kincstárnokot, *Alexander Hamilton* tekintik a modern fiskális rendszerek atyjának. Kiemelkedéséhez az is hozzájárult, hogy 1790 előtt Amerika a csőd szélén állt, köszönhetően a háborús kiadások növelte adósságnak, a bankrendszer és nemzeti valuta hiányának. *George Washington* elnöki beiktatását (1789) követően kapta meg a teret Hamilton, hogy kiépítse a megfelelő intézményi környezetet a gazdaság stabilizálásához. A brit és holland mintát alapul véve állították fel az első bankot (First Bank of the United States), a pénzverdét, az értékpapírpiacokat és állapították meg az egyes államok adósságára vonatkozó előírásokat. Az adósságok újrastrukturálása egyaránt kiterjedt a föderális szintű állományra, valamint az államok újonnan felvett hiteleire.

A kritikák kereszttüzeiben azzal az állítással védte meg reformjait Hamilton, hogy ezek garantálják a háború vívmányait és a függetlenséget. Nem csupán a nemzeti pénzügyi rendszer felállítására vállalkozott, hanem nagyszabású politikai projektként kezelte a folyamatot.

Építménye három pillérre épült:

- az adósság bővülését az adókhöz igazította,

- biztosította a szövetség hitelezőinek hűségét,
- megerősítette az államoknak az unióhoz fűződő kapcsolatát.

2. A MENTŐCSOMAGOK ELUTASÍTÁSA

A XIX. század első felében a bajba jutott államok természetesnek vették a központi segítséget. A szövetségi kormány átvállalta többek között Washington D.C. adósságát 1836-ban. Az erkölcsi dilemma súlya egészen 1840-ig nehezedett rá az amerikai pénzügyi rendszerre, amikor nyolc állam és Florida vált fizetéseképtelenné.

Az 1812-es háborút leszámítva az államok nem adósdok el jelentősen ezekben az évtizedekben. Ugyanakkor a nyugati terjeszkedés óriási infrastrukturális beruházásokat igényelt (csatornák, utak), amiknek finanszírozása csak hiteltől volt lehetséges. Az akkori elmélet szerint az így keletkező kötelezettségeket vám- és egyéb bevételekből, de adóemelés nélkül akarták visszafizetni. Az elképzelés innen kapta gúnynevét: *adótlan pénzügyek* [Wallis, 2005].

Az 1837-es pénzügyi pánik és az 1839–1843-as recesszió árnyékában viszont az adósságok jelentős része vált visszafizethetelenné. A szorult helyzetbe került államok petíciót nyújtottak be a kongresszusnak, hogy vállalja át adósságaikat. A pénzügyi konfliktus politikai jelentőségére világít rá a Barings Bankház képviselőjének, *Lord Ashburtonnek* levele, amelyben „kormányozhatatlan és működéseképtelen anarchiának” nevezte Amerikát. Minden bizonnyal jól értelmezte a helyzetet *John Quincy Adams*, aki a gazdasági konfliktusok eskalálásában egy újabb, a britekkel vívott háború veszélyét látta.

A kongresszus mégis elutasította az államok kérését. A döntéshez *lehetősé-*

get adott, hogy már kevésbé volt életbevágó a külföldi tőke szerepe és a tagállamok többsége egészséges pénzügyi rendszerrel rendelkezett, *mentséget* pedig, hogy főként lokális és nem szövetségi szintű befektetések finanszírozásáról volt szó, illetve hogy a helyi kötvények csupán csekély részét tették ki az amerikai banki portfóliónak.

A döntéssel törvényi háttér nélkül is megszületett a *kimentések elutasításának normája*, ami egyúttal megteremtette az államok fiskális szuverenitását is.

3. A POLGÁRHÁBORÚ UTÁN

A polgárháborút követően a déli államok szerint a reintegráció és gazdaságuk újraélesztése a korrupció melegágyának bizonyult, ami a politikai működést is aláásta. A 11 déli állam teljes adóssága 1874-re, szűk 10 év alatt 111,4 millió dollárról 247,6 millióra emelkedett. Ennek formája elsősorban közvetlen állami kötvényekre és vasúti társaságok kötvényeire kiadott garancia volt.

Habár a kimentés kérdése a szövetségi szint és az államok között egyértelműen rendeződött a polgárháború előtt, az államok belső felelősségvállalási pozíciói még bizonytalanok voltak. Ebben a politikai feszültségektől terhes környezetben sikerült az államoknak sikeresen elutasítaniuk az összes adósságvállalásról szóló petíciót.

4. A NAGY GAZDASÁGI VILÁGVÁLSÁG

Az önkormányzatok az 1920-as és 1930-as években megduplázták tőkebefektetéseiket, aminek forrásai általános kötvények és az ingatlanadó voltak. A világválság az adóbevételeket is elmosta, ami miatt több mint 3200 önkormányzat vált fizetéseképtelenné. A hiányzó pénzügy még 1935 végén is 2,4 milliárd dollárra

rúgott, ám főként hazai hitelezők álltak mögötte. A kimentések hiányában masszív fiskális programok mellett döntött a kormány, aminek keretében egyes feladatköröket átvállaltak az önkormányzatoktól, valamint felügyeletet biztosítottak a költséggracionalizálás folyamatához.

A költségvetés szerkezetében teljes eltolódás volt a következménye a lépéseknek. Míg 1932-ben a teljes kiadások 50–20–30 százalékaért sorra az önkormányzatok, az államok és a szövetségi kormány feleltek, 8 évvel később ez már 30–24–46 százalék volt. Ebben az időszakban növekedett meg a szövetségi kormány relatív súlya az államokkal szemben, s kezdett teret nyerni a kereslet szövetségi szintű anticiklikus kiigazítása.

Mindez *Franklin D. Roosevelt* elnök ösztönös fiskális konzervativizmusa dacára valósult meg. A program sikerét jelzi, hogy 1933-ra sikerült az utolsó fizetésképtelen állam (Arkansas) helyzetét is stabilizálni, 1940-re pedig rendezni minden görgetett adósságot.

5. ÖNKORMÁNYZATI CSÖDÖK, 1970–2010

Az olajválságtól a 2008–2009-es világválságig tartó évtizedekben nem voltak jellemzőek a pénzügyi csődök Amerikában, sokkal inkább települési szintű anomáliákkal kellett megküzdeni. Ez idő alatt 54 önkormányzati kötvénykibocsátó vált fizetésképtelenné, miközben 1988 és 2009 között megközelítőleg 170 esetben állapított meg csődöt az igazságszolgáltatás.

ÉRTÉKELÉS

Európához viszonyítva a bankok szerepe kevésbé meghatározó a pénzügyek terén, mint a tőkepiacoké, illetve a bankrendszer szabályozása kevésbé fragmentált. Ennélfogva Amerikában a bank-

rendszer és a makromutatók stabilizálása a szövetségi kormány feladata. Ennek következtében a bankrendszer stabilizálása nem ütközik össze az USA tagállami szintjén meghatározott kiegyensúlyozott költségvetési előírásokkal. Ezzel szemben az eurózónában a banki szabályozások harmonizációja még gyerekcipőben jár, miközben a bankmentések fiskális költségei elsődlegesen a nemzeti felelősség körébe tartoznak.

Az amerikai alkotmánytól teljesen eltérő mintát álmotdák meg a döntéshozók az eurózóna számára. Az Európa előtt álló egyik lehetőség, hogy az adósságfekeket igazíthatják az állami szintű anticiklikus akciótervekre való felkészüléshez, a másik opció pedig egy közösségi anticiklikus fiskális eszköztár kifejlesztése, amelynek jelentősen meg kell haladnia az EU jelenlegi költségvetését.

<http://xwww.piie.com/publications/wp/wp12-1.pdf>

C. Randall Henning az American University nemzetközi gazdasági kapcsolatok professzora és a Peterson Institute ösztöndíjas kutatója.

Martin Kessler a Peterson Institute elemzője, korábban a Bruegel kutató-asszisztenseként dolgozott.

A cikk tartalma Henning 2011. szeptemberi előadására épül, melyet az Európai Központi Bank frankfurti workshopján tartott, s melynek tartalmát később a Bruegelnél publikálta.

PESUTH TAMÁS–SÁRVÁRI BALÁZS

IRODALOM

Wallis, John Joseph. 2005. „Constitutions, Corporations, and Corruption: American States and Constitutional Change, 1842 to 1852.” *Journal of Economic History* 65 (March): 211–56.

Az európai tranzakciós adó visszhangja

EU FINANCIAL TRANSACTION TAX

FRESHFIELDS BRUCKHAUS DERINGER LLP, 2013. FEBRUÁR 14.

BRUNO WATERFIELD: UK ANGER OVER 'SECRET' EU FINANCIAL TRANSACTION TAX PLAN

THE TELEGRAPH 2014. MÁJUS 6.

Az Európai Bizottság 2013. február 14-én ismertette a már régóta várt tervezetét a pénzügyi tranzakciós adó (financial transaction tax; FTT) bevezetéséről. A terv a Freshfields összefoglalója szerint lehetőséget ad arra, hogy a piaci szereplők maguk is kivegyék a részüket a válság okozta károk enyhítéséből. Ugyanakkor árnyoldala, hogy veszélyezteti az európai pénzügyi szolgáltatások világban betöltött szerepét, ami elsősorban brit érv az FTT bevezetésével szemben – olvasható a The Telegraphban.

A 2011-ben összeállított javaslat lényege egy nagyon alacsony, ám széles körben alkalmazott pénzügyi tranzakciós adó bevezetése volt. Természetesen ellenzők is akadtak szép számmal, főleg Nagy-Britannia, Svédország és Dánia, így másik tizenegy tagország (Ausztria, Belgium, Észtország, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország) 2012 őszén úgy döntött, hogy egy úgynevezett megerősített együttműködés keretében tovább folytatja a közös adó bevezetését, amit 2016-ra terveznek.

Az Európai Parlament az indítvány mellett állt ki a 2012 decemberében tartott szavazáson. Az összes szavazatból 533 igen volt, míg 91 jelenlévő ellenezte azt, 32-en távol maradtak a voksolástól. A 11 különutas ország kezdeményezését a Tanács 2013 januárjában jóváhagyta.

Bár a tranzakciós adó végleges formájának megalkotása még időt vesz igénybe, annyi máris bizonyos, hogy jelentősen átalakítja majd az európai pénzügyi tranzakciókat. Az eurozóna legnagyobb gazdaságai vezetnek majd be, amelyek együttesen a közösség teljes kibocsátásának kétharmadáért felelnek. A Bizottság becslései szerint 30–35 milliárd euró bevételt jelent majd évente az adó bevezetése.

AZ FTT CÉLJA ÉS A LEGFŐBB VITAPONTOK

A jelenlegi javaslat szerint az FTT hatáskörébe tartozik majd minden olyan tranzakció, amely esetében (a) legalább az egyik fél a részt vevő tagországhoz kötődik; (b) van olyan pénzügyi intézet, amelynek az egyik tagország ad otthont.

Az FTT hatálya alá eső tranzakciók a következők – függetlenül attól, hogy a tőzsdén, vagy azon kívül állapodtak meg róluk:

- pénzügyi instrumentumok (például kötvények, részvények, derivatívák stb.) vásárlása és eladása még nettósítás és elszámolás előtt, azaz a díj mindkét oldalon megjelenik;
- pénzügyi instrumentumok csoporton belüli transzfere;
- olyan szerződések megkötése, vagy módosítása, amelyek tárgya valamilyen derivatíva, még nettósítás és elszámolás előtt;
- pénzügyi instrumentumok kifizetése, amelyekhez kettős pénzügyi tranzakció köthető (kettős díj);

- visszavásárlási és fordított visszavásárlási megállapodások, értékpapír-kölcsönzési műveletek (beleértve az ilyen tartalmú megállapodások módosítását) – ezen esetekben csupán egyszer jelenik meg a plusz költség.

Az FTT a következő intézményekre vonatkozik: befektetési cégek, szervezett piacok, hitelintézetek, biztosító- és viszontbiztosító-társaságok, kollektív befektetési vállalkozások, nyugdíjalapok, holdingtársaságok, pénzügyi lízingtársaságok, valamint különleges célú gazdasági egységek.

Azonban a központi szerződő felek (Central Counterparties, CCPs), a központi értéktárak (Central Securities Depositories, CSDs), a nemzetközi központi értéktár (International Central Securities Depositories, ICSDs), mint például a Clearstream és az Euroclear, valamint a közigazgatási szervek (beleértve a tagországokéit), amelyek az államadósság kezeléséért felelősek, *nem minősülnek* pénzügyi intézménynek.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a tagállamok központi bankjai, az Európai Központi Bank, az Európai Stabilitási Alap (ESFS), továbbá a háztartások és a kis- és középvállalkozások mentesülnek az FTT megfizetése alól.

Az adóalapként szolgáló tételek meghatározására a következő eljárást alkották meg. A származékos termékeken kívül az FTT adóalapja alapelveként minden, ami fizetett vagy fizetendő ellenértéket képez. A derivatívák esetében az FTT adóalapja a névleges érték.

Az adó kulcsa nem lehet kisebb, mint:

- 0,1 százalék azon pénzügyi tranzakciók esetén, amelyek tárgya nem derivatíva;
- 0,01 százalék a származékos termékek esetén.

A részt vevő tagországok ugyanazokat az adókulcsokat fogják alkalmazni valamennyi tranzakcióra az egyes kategóriákon belül, de maguk a kulcsok meghaladhatják az előbbi értékeket.

AKIK MELLETE VANNAK

Három országról mindenképp érdemes külön is említést tenni. *Németország* annak dacára sürgeti az adó bevezetését, hogy mindeddig semmilyen ehhez hasonló közterhet nem alkalmaztak, és önmaguktól még csak belső kezdeményezést sem fogalmaztak meg. Az *osztrák* példa is ugyanezt mutatja.

Franciaországban már 2012-ben bevezettek egy hasonló tartalmú adót, amelynek értéke 0,2 százalék. A francia FTT kiterjed minden tőkeinstrumentumra, illetve olyan cégek származékos ügyleteire, amelyek központja Franciaországban található, piaci kapitalizációjuk meghaladja az egymilliárd eurót, valamint részvényeit francia vagy uniós piacokon jegyzik, illetve a francia pénzügyi törvény (Monetary and Financial Code) hatálya alá esnek.

A BRIT ÉRVEK

Míg egyes szereplők a várható bevétel mértékét emelik ki, a valódi kulcsstényező a jelen szakaszban *a szabály földrajzi kiterjedése*. Az egyik legfőbb ellenző, a londoni pénzügyi műveletek globális szerepét védő Nagy-Britannia, sem tudna megmenekülni az adó fizetésétől teljesen. Minden olyan esetben beépül majd a költségvetésbe az extra kiadás, ahol a partnerek között tagországbeli intézmény szerepel, még akkor is, ha nem a saját számlájukon kereskednek. Sőt, mindazon megállapodásokat is ter-

heli majd az adó, amelyek esetében maga az adás-vétel tárgya soha nem lépi át az Unió határát, ám mozgását onnan irányítják.

Elsősorban azt hangoztatják, hogy az FTT bevezetése (akár valamennyi uniós tagországra, akár azok kisebb csoportjára kiterjedően) romboló hatással lesz a növekedésre, a foglalkoztatottságra és a pénzügyi aktivitásra az EU-n belül.

Mindazonáltal az Egyesült Királyságban jelenleg is használatban van hasonló jellegű adó. A *bélyegilletéket* (stamp duty) és a *bélyegilleték tartalékadót* (stamp duty reserve tax, SDRT) azoknak a személyeknek kell befizetniük, akik adóköteles értékpapír-elszámolási ügyleteket kötnek.

A brit pénzügyminiszter (Chancellor of the Exchequer), *George Osborne* szerint azért kell elutasítani a tervezetet, mert „ez nem egy bankokat sújtó adó, hanem az állásokat, befektetéseket és az emberek nyugdíját terhelő adó”. *Osborne*-t az is zavarja, hogy a 11 ország mint-ha csak titokban döntött volna a tervezetről, amit kész tényként tártak a többi

tagállam elé, ráadásul rengeteg részletet kidolgozatlanul tart a bevezetés technikai és földrajzi feltételei körül. *Algirdas Semeta*, az Európai Bizottság adóügyekért felelős biztosa szerint az, hogy az Európai Bíróság visszautasította az Egyesült Királyság FTT-vel szembeni jogi támadását, jelzi, hogy „már korábban bizonyítottuk, hogy a tervezet semmilyen területi szabályt nem sért.”

Ugyanakkor a svéd és luxemburgi döntéshozók is a brit álláspontot osztják. *Anders Borg* svéd pénzügyminiszter szerint „az FTT egy nem hatékony és költséges adó, amely negatív hatással lesz a befektetésekre. Ám a legnagyobb gond az indítvánnyal kapcsolatos információk hiánya.”

A Freshfields Bruckhaus Deringer LLP (röviden: Freshfields) londoni székhelyű nemzetközi ügyvédi iroda.

Bruno Waterfield a The Telegraph brüsszeli tudósítója.

KÖVÁRI ZSOMBOR-SÁRVÁRI BALÁZS

A növekedés adórendszere

CHRISTOPHER HEADY: TAX POLICY TO AID RECOVERY AND GROWTH
VOXEU, 2014.07.16.

Az adópolitika válságkezelő és hosszú távú fejlődést elősegítő lépései közti kölcsönhatást vizsgálták az OECD kutatói 21 tagország adatai alapján. A 34 évre kiterjedő adatsor elemzése révén arra a megállapításra jutottak, hogy a legjobb megoldás az alacsony jövedelműek adóterheinek csökkentése, és idővel a tulajdonra és a fogyasztásra kirótt járulékok emelése. Az eredményekről a kutatásban részt vevő Christopher Heady számolt be a VoxEu-n.

Napjaink egyik politikai dilemmája az azonnali válságkezelő és a stabil fejlődést eredményező adócsomagok közti választás, illetve ezek kényes egyensúlyának meghatározása. A probléma magva, hogy a közterhek enyhítése ugyan ösztönzi a kereslet emelkedését, ám nem igazítható a produktivitást serkentő hosszú távú adópolitikához. A téma különleges figyelmet érdemel, hiszen a válság hatásainak enyhítése érdekében tett rövid távú engedmények nehezen vonhatók vissza, így a későbbi fejlődési pálya a potenciális alatt maradhat.

Lucas [1990] tétele bizonyította a tőkejövedelem adóztatásának negatív hatásait – legalábbis hosszú távon, az ugyanis a beruházások mértékének csökkentése révén a növekedést is fékezi. Kneller és szerzőtársai [1999] empirikus tapasztalatokkal támasztották alá Lucas

gondolatát. Bleaney és társai [2001] pedig azt igazolták, hogy a jövedelmekre irányuló közterhek sokkal károsabban hatnak a gazdasági növekedésre, mint a fogyasztási adók. Az OECD közgazdászainak kutatása [Arnold et al., 2011] ezen elemzések folytatásának tekinthető:

- 21 OECD-s ország példáján keresztül minden eddiginél részletesebben tanulmányozták 34 évre visszamenőleg az adórendszer gazdasági növekedésre kifejtett hatását;
- kiegészítették a makroökonómiai megközelítést a háttérben lejáratott mikroökonómiai mechanizmusokkal, iparági adatok és magánvállalatok adatainak segítségével;
- elemezték, hogy miként lehetne az adórendszert a gazdasági fellendülés felgyorsítása és a növekedés támogatása érdekében hasznosítani.

TANULSÁGOK A 21 OECD-ORSZÁGBÓL

Habár lehetetlen pontos különbséget tenni az átmeneti és a fenntartható növekedés között, megfogalmazható néhány adóhoz kapcsolódó intézkedés, amely az innováció és a vállalkozói kedv ösztönzésével elősegíti a hosszú távú fejlődést. Becsléseik kiterjednek a felhalmozódott fizikai és humán tőkére, a népesség növekedésére és a teljes adóterherre¹.

Amennyiben a módosítások iránya a (személyi² és vállalati) jövedelmekre

1 Az általános adóterher együttes értéke nem feltétlenül reprezentálja a megnövelt adóterher gazdasági növekedésre gyakorolt hatását, mivel függ attól, hogy az állami többletbevételt milyen módon költik el.

2 A személyi jövedelem e kutatásban használt definíciója magába foglalja a foglalkoztatott és foglalkoztatott által közösen fizetett társadalombiztosítási járulékot is.

kivetett adók emelése, illetve a fogyasztást és tulajdont terhelő adók csökkentése lenne, az várhatóan fékezni fogja a GDP-növekedést hosszú távon. Mindemellett a megnövelt vállalati terhek sokkal nagyobb kockázatot jelentenek az egy főre jutó GDP-re is, mint a személyi jövedelemadó hasonló mértékű emelése.

Ha a jövedelmi adók csökkentéséből fakadó bevételkiesést a fogyasztásra és az ingatlanokra kirótt adók emelésével próbálják meg finanszírozni, akkor dinamikusabb hosszú távú gyarapodásra számíthatunk (feltéve, hogy az ingatlanadóból származó bevétel jelentősen meghaladja a fogyasztását). Az eredmények tehát azt igazolják, hogy a jövedelmeket terhelő adók csökkentése, ha az semleges az állami bevételekre nézve, az egy főre jutó GDP-t nagyságrendileg 0,25–1 százalékkal növeli hosszú távon.

Mindemellett a mikroökonómiai elemzések felfedik, hogy a vállalatok és a leggazdagabbak jövedelmére kiszabott adó csökkentése egyúttal a termelékenység növekedését eredményezi, ami az egy főre jutó bevétel legfőbb befolyásoló tényezője az OECD országokban.

ADÓCSÖKKENTÉS ÉS KONJUNKTÚRA

Napjainkra még nem alakult ki egyértelmű szakmai álláspont arról, hogy az adóengedelmények képesek-e valóban növelni rövid távon a befektetések vagy a fogyasztások mértékét. A dilemma forrását mutatja, hogy miközben a vállalati adókötelezettségek mérséklése a termelékenységen keresztül serkenti a tartós növekedést, addig a recesszió ideje alatti befektetések fejlődését nem szolgálja. A személyi jövedelemadó legmagasabb kulcsainak csökkentése ugyancsak elősegíti a hosszú távú fejlődést, ugyanak-

kor a vállalati adókhöz hasonlóan, az ideiglenes intézkedések valószínűleg nem képesek a kereslet érzékelhető emelésére, hiszen a tehetősek vásárlási döntéseit egyébként sem befolyásolják a hitelfelvétel korlátai. A szerzők mindezt két fő állítással támasztják alá:

- A fogyasztók megfontoltan, hosszú évekre előre terveznek, azaz egy ideiglenes adócsökkentés csak kis mértékben befolyásolja állandó bevételeiket.
- A háztartások tudják, hogy az adócsökkentést a jövőben – valamilyen formában – adóemelések követik. Ez is azt igazolja (miként a társasági adócsökkentés is), hogy ellentét feszül a rövid távú kiadásösztönzés és a tartós növekedés között.

Gyakran hallani azt az érvet, hogy a fogyasztási adók minimalizálása az ideális eszköz a fogyasztási kiadások rövid távú élénkítésére. Valójában ez a vágás azoknak kedvez leginkább, akik a legtöbbet költik, azaz a közép- és felsőosztály spórol a legtöbbet az adócsökkentés révén. Mindazonáltal egy időszakos engedmény valóban hatásos lehet, amennyiben képes ösztönözni az embereket arra, hogy tartós fogyasztási cikkeket a kedvezőbb ár miatt a tervezettnél előbb vásárolják meg. Az áfakulcs csökkentéséről szóló közgazdasági szimpózium a Fiscal Studies 2009. márciusi számában ezt azzal támasztja alá, hogy az Egyesült Királyságban megvalósult tömeges vásárlások ténylegesen az ideiglenes adócsökkentésnek köszönhetőek. Ez azt mutatja, hogy majdnem azonos mértékű robbanásszerű, ámde átmeneti fogyasztást lehetővé volna generálni bárminemű költségvetési kiadás nélkül, csupán azáltal, hogy a teljes programot előre bejelentve ideiglenesen 17,5 százalékra mérséklék az áfakulcsot, amit később 20 százalékra emelnek.

Az ingatlanárak esése számos országban jelentette a válság legfőbb tünetét. Ezzel párhuzamosan felmerült az igény az árak további esésének megakadályozása érdekében bizonyos különleges adóügyi intézkedésekre. Ugyanakkor az ingatlanok adóztatása veszélyezteti a legkevésbé a gazdasági növekedést. Ráadásul a jól kidolgozott ingatlanadók növekedéshez is vezethetnek azzal, hogy az ingatlantulajdonlások átszervezésével az addig adókedvezményt élvező lakóházból egy gazdaságilag hasznosabb épület válhat. Az ideiglenes engedményekkel rendelkező lakóépületek előnyösebb felhasználása érdekében az egyetlen ösztönző az ingatlan adásvételi terheinek csökkentésében rejlik (ezek jelenleg gátat szabnak a szabadabb ingatlanáramlásnak), ami magában hordozza az ismétlődő ingatlanadókból származó jövőbeli gyarapodást.

A kereslet ösztönzésére és a hosszú távú növekedés támogatására a legjobb stratégia az alacsony jövedelmű családok személyi jövedelemadójának, illetve társadalombiztosítási járulékanak mérséklése. Valószínűleg azokban az országokban várható látványos eredmény, ahol azonnali emelkedés érzékelhető a havi jövedelmekben, és nem azokban, ahol az év végéig várni kell az adófizetési kötelezettség megállapítására. E forgatókönyv előnye, hogy a szerény körülmények között élő családok életkörülményei javulnak a megnövekedett szabadon elkölthető jövedelmük révén, illetve jobban ösztönözve érzik magukat a munkára.

A FELÉPÜLÉS UTÁN

Amint az országok felülkerekednek a recesszió, a kihívást újra az jelenti majd, hogyan emeljenek adót anélkül,

hogy ártanának vele a gazdaságnak. A megemelkedett államadósság problémáját nem elegendő a válság előtti adószintek visszaállításával kezelni, hacsak nem a kiadások permanens visszaszorítását tervezik. A másik oldalról nézve viszont egy hatalmas lehetőség nyílik az adórendszer struktúrájának gazdasági fejlődést szolgáló újraalakítására. Azaz a válság utáni megemelt közterheket olyan szegmensekre kell fókuszálni, amelyek a legkevésbé károsak a növekedés szempontjából, így főként a visszatérő ingatlanadókra, és az általános fogyasztói adókra.

Az egyes országok meglepően eltérően használják a vagyoadót. Azon országokban, ahol jelenleg is kirívóan magasnak számítanak a tulajdont érintő járulékok, ott nem valószínű a terhek további emelése, de a többi országban ez is megfontolandó lehetőség. A folyamat gondos tervezést igényel, hiszen ez egy nem túl népszerű lépés és a bevételcsökkenés kockázatát is magában hordozza.

Az általános forgalmi adó növelése relatív előnyökkel jár a gyarapodás szempontjából. Ugyanakkor sok európai országban jelenleg is magas áfakulcs van érvényben, aminek további fokozása csak a feketegazdaságot erősítené. Ennek ellenére sok országban létezik jelentős mértékű mentesség és alacsonyabb áfatartalom bizonyos termékekre és szolgáltatásokra. Számottevő bevételt lehet előteremtteni a fenti kivételek eltörlésével. Néhol ezeket a trükköket alkalmazzák egyfajta látszólagos adócsökkentésként, ám ezek valójában rosszul célzott programok, hiszen a gazdagok lényegesen többet vásárolnak, azaz a lépés leginkább nekik kedvez.

Disztribúciós szempontból nézve előnyösebb az egységes áfakulcs széles körű alkalmazása. A felhalmozódó többletbevételeket az alacsony jövedel-

mű háztartások segítésére érdemes fordítani.

<http://www.voxeu.org/article/getting-right-tax-policy-aiding-recovery-and-boosting-growth>

Christopher Heady a Kenti Egyetem közgazdászprofesszora. Korábban az OECD Adópolitika és Statisztika részlegének vezetőjeként, illetve a Bath Egyetem alkalmazott közgazdaságtan professzoraként dolgozott. Ezt megelőzően kutatói és oktatói munkát végzett a Yale Egyetemen, valamint a University College Londonban, továbbá a Fiskális Tanulmányok Intézetében. A Világbank, az Ázsiai Fejlesztési Bank, a Pricewaterhouse Coopers és az IMF tanácsadóként kérte ki véleményét adópolitikai témákban. Diplomáját a Cambridge-i Egyetemen, doktori címét a Yale Egyetemen szerezte.

CSEPREGI DÁNIEL-SÁRVÁRI BALÁZS

IRODALOM

- Arnold, J. M., B. Brys, C. Heady, A. Johansson, C. Schwellnus and L. Vartia (2011): „Tax policy for economic recovery and growth”, *Economic Journal*, 121: F59–F80.
- Bleaney, M. F., N. Gemmell and R. Kneller (2001): „Testing the endogenous growth model: public expenditure, taxation and growth over the long-run”, *Canadian Journal of Economics*, 34: 36–57.
- Kneller, R., M. F. Bleaney and N. Gemmell (1999): „Fiscal policy and growth: evidence from OECD countries”, *Journal of Public Economics*, 74: 171–190.
- Lucas, R. E. (1990): „Supply-side economics: an analytical review”, *Oxford Economic Papers*, 42: 293–316.

Az adómegfelelés bizalmi tényezői

CHRISTOPH KOGLER–LARISSA BATRANCEA–ANCA NICHITA–JOZSEF PANTYA–ALEXIS BELIANIN–ERICH KIRCHLER:
TRUST AND POWER AS DETERMINANTS OF TAX COMPLIANCE: TESTING THE ASSUMPTIONS OF THE SLIPPERY
SLOPE FRAMEWORK IN AUSTRIA, HUNGARY, ROMANIA AND RUSSIA
JOURNAL OF ECONOMICS PSYCHOLOGY, 2013. FEBRUÁR

Az adójogszabályok betartása függ a hatóságok iránti bizalom szintjétől és az általuk gyakorolt hatalom kapacitásától – erősítette meg egy nemzetközi kutatócsoport a Journal of Economics Psychology 2013. februári számában. A bizalmi dimenzió pozitívan hat az önkéntes teljesítés terén, a hatalmi aspektus viszont a kényszerítő erőt növeli. A tanulmány ezeket a feltevéseket vizsgálta négy, kulturális és gazdasági szempontból eltérő európai országban (Ausztria, Magyarország, Románia és Oroszország). A várakozásoknak megfelelően az adózási morál legmagasabb és az adóelkerülés legalacsonyabb értékeit domináns bizalmi és hatalmi kondíciók mellett mérték.

Az adózás, adóelkerülés¹ és az adóparadicsomok elleni fellépés világszerte a politikai napirend első pontjai között szereplő témák. Az intézkedéscsomagok célja elsőként a nemzeti adórendszernek potenciális kiskapuinak felfedezése és megszüntetése, valamint bilaterális adóügyi megállapodások létrehozása.

A CSÚSZÓS LEJTŐ ELVE

Az adómorál Schmoelders [1960, p. 97] definíciója szerint a közösség állampolgári tudatosságába és adózással kapcsol-

atos mentalitásába ágyazott tulajdonsága, amelyből az adóbefizetés szokása ered. Az adózási magatartásról szóló kutatásokban a „csúszós lejtő elve” a közgazdasági és a pszichológiai változókat integrálja egyetlen modellbe. Ahogyan azt már korábbi tanulmányok sora bizonyítja, a szűken értelmezett szakmai változók (ellenőrzési adatok, büntetések stb.) inkonzisztens eredményekre vezetnek. Ennélfogva a csúszós lejtő elve a bizalmi és a hatalmi dimenziók vizsgálatával próbálja magyarázni az adózási trendeket. A bizalom ebben az összefüggésben általánosan azt jelenti, hogy a gazdasági szereplők feltételezik a hatóságok jó szándékát, és hogy a céljuk a közjó növelése. A hatalom a hatóságok azon képességét jelenti, hogy mennyire képesek észlelni és büntetni az adóelkerülést. Az eredmények fényében az adómegfelelés javítható a hatóságokba vetett bizalom, illetve az általuk gyakorolt hatalmi potenciál megerősítésével.

A csúszós lejtő olyan keretrendszerrel jelent, amely figyelembe veszi a bizalmi és hatalmi tényezők közti potenciális dinamikus hatásokat is. Az interakciók körülményeitől függően az adófizetők és a hatóságok közti kapcsolat egészen különböző eredményekhez vezet. Például a hatalmi erőforrások fejlesztését az állampolgárok a feljükként tanúsított bizalom csökkenéseként is felfoghatják, ami aláaknázhatja korábbi hozzáállásukat.

¹ Az adóelkerülés törvényszegés, amit elsősorban a hatóságok iránti bizalmatlansággal magyaráznak [lásd például Elffers et al., 1987, Sandmo, 2003 and Webley, 2004].

A KUTATÁS FELÉPÍTÉSE

Ennek az elméletnek a vizsgálatára vállalkozott a nemzetközi kutatógárda, amely interkulturális közegben, manipulált bizalmi és hatalmi kondíciók mellett tesztelte az egyének adózással kapcsolatos döntéseit. A kutatás az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával működő „*Post-Doctoral Studies in Economics: training program for elite researchers – SPODE*” keretében jött létre.

Az osztrák, magyar, román és orosz részvétel révén a válaszadók eltérő gazdasági közegből érkeztek, amelyeket különböző mértékben jellemez a korrupció és az árnyékgazdaság tevékenysége. A Bécsi Egyetem, a Debreceni Egyetem (280 fő), a Babes-Bolyai Tudományegyetem, és a moszkvai Nemzeti Kutatóegyetem, illetve a Nemzeti Közgazdasági Akadémia összesen 1319 hallgatója vett részt a kutatásban.

Egy *Varosia* nevű *fiktív ország* polgárainak szerepét osztották a résztvevőkre. Az alapinformációk elolvasása után egy kérdőívet kellett kitölteniük. Az ország elhelyezkedését és a lakosok számát nem különböztették meg, amint azt az ötletet adó kutatásban tették [Wahl et al. 2010], helyette az alanyok származási helyének megfelelő konkrét földrajzi és demográfiai adatokat használták, hogy elkerüljék a fiktív és a valós ország közti eltérésekből fakadó torzításokat. Ezeket az információkat mind a négy csoportban ugyanúgy adták meg, s ezután különböztették meg azokat bizalmi és hatalmi kondíciók szerint. Az így kapott közösségek a következő típusúak voltak:

- bizalmatlanság és gyenge hatalom,
- bizalmatlanság és erős hatalom,
- erős bizalom és gyenge hatalom,
- erős bizalom és erős hatalom.

Az elemzésben az ország, valamint a bizalmi és hatalmi adottságok voltak a független változók, míg az adóteljesítés, önkéntesség, a gyakorolt kényszer és a stratégiai adófizetés a függő változók, a mellékváltozók pedig a nem és az életkor voltak.

EREDMÉNYEK

Szignifikáns eltérés mutatkozott az adó-megfelelésre való motiváció terén a különböző országok között ($F(3, 1309) = 2,74, p < 0,05, \eta^2 = ,01$), köszönhetően részben annak, hogy Magyarország valamivel magasabb értékeket adott, mint a másik 3 ország (a becült átlagok és a standard hibák országonként: Magyarország: 6,40, SE = 0,12; Ausztria: 6,01, SE = 0,11; Románia: 6,05, SE = 0,10; Oroszország: 6,01, SE = 0,12). Az eredmények tanúsága szerint az életkornak nem, a nemi hovatartozásnak viszont nagy szerepe van az adóbefizetés terén, ugyanis a hölgyek sokkal inkább követik ezen a téren az előírásokat, mint a férfiak ($F(1, 1309) = 11,55, p < 0,01, \eta^2 = ,01$).

Az önkéntes döntések szempontjából csak a környezet bizalmi sajátosságai bizonyultak szignifikánsnak ($F(1, 1309) = 55,24, p < 0,001, \eta^2 = ,04$), a hatalmi viszonyok nem ($F(1, 1309) = 1,97$). A kutatás igazolta azt az alapfeltevést is, hogy sokkal jellemzőbb ez az attitűd, ha az adózók bíznak a hatóságokban (becült átlag = 6,39, SE = 0,07), mintha bizalmatlanok vele szemben (becült átlag = 5,67, SE = 0,07). Lényegi különbséget viszont nem fedeztek föl, ha a hatóság erőteljesnek (becült átlag = 5,96, SE = 0,07), illetve gyengének bizonyult (becült átlag = 6,10, SE = 0,07).

Egy háromelemű hasonlósági skála révén arra is lehetőség nyílt, hogy a

kitöltők reflektálnak a saját hazájukban tapasztalt valóságra. A kovarianciák, a független változók és a származási országok együttes elemzéséből nyert táblázat szerint a bizalmi és hatalmi kondíciók kiemelkedő szerepet töltenek be ($F(3, 1311) = 144,02, p < 0,001, \eta^2 = ,25$), akárcsak az országok ($F(3, 1311) = 25,93, p < 0,001, \eta^2 = ,06$), s a kettő közti kölcsönhatás is ($F(9, 1311) = 13,01, p < 0,001, \eta^2 = ,08$) az egyéni megítélésekben. Továbbá a nemi hovatartozás is meghatározó szerepet kapott, ugyanis a férfiak sokkal inkább azonosították Varosiat saját országukkal ($F(1, 1311) = 7,40, p < 0,01, \eta^2 = ,01$). Az osztrák résztvevők esetében nem volt eltérés a különböző csoportokkal való azonosulás között, tehát esetükben volt a leggyengébb a valós életkörülmények befolyása. Magyarország, Románia és Oroszország esetében leginkább az alacsony bizalmi közeget érezték magukénak a kitöltők. Ezen országok esetében szignifikáns korrelációt figyeltek meg a kutatók az észlelt hasonlóság és a megfigyelt adózási morál között. A hazájuk adottságaihoz közel eső forgatókönyv esetén a kitöltőket (a) szignifikánsan alacsonyabb adóteljesítés, (b) szignifikánsan alacsonyabb önkéntes teljesítés és (c) szignifikánsan magasabb adóelkerülés jellemezte.

Az általános adózási morál ANCOVA-val elvégzett vizsgálata sem a bizalom, sem a hatalom, sem ezek kölcsönhatása terén nem mutatott kiugró értéket, viszont az országok szerepét kiemelkedően mutatta ($F(3, 1307) = 27,33, p < 0,001, \eta^2 = ,06$). Az osztrákok és a magyarok esetében szignifikánsan kedvezőbb volt az adójogszabályok betartása, mint a románok és az oroszok választai alapján (becsült átlagok és standard hibák országonként: Ausztria: 3,69, SE =

0,11; Magyarország: 3,94, SE = 0,12; Románia: 4,80, SE = 0,10; Oroszország: 4,75, SE = 0,12). Ráadásul a nemeknek is fontos szerep jutott ezen a téren. A nőkről sokkal pozitívabb kép alakult ki a férfiakénál, mivel adómorál tekintetében sokkal etikusabban döntenek ($F(1, 1307) = 4,63, p < 0,05, \eta^2 = ,01$).

Az eredmények a várakozásoknak és a korábbi kutatásoknak megfelelően alakultak, ám e kísérlet sajátossága, hogy interkulturális alapokon manipulálták a bizalmi és hatalmi tényezőkre adott reakciókat. Ugyanakkor egy korábbi, hasonló feltevésekkel dolgozó tanulmánnyal [Wahl et al., 2010] ellentétben a jelenlegi egyáltalán nem igazolta, hogy az adóelkerülés az alacsony bizalmi és erős hatalmi környezetben lenne a legtipikusabb. Feltételezhetően ezen eltérés oka, hogy ezúttal diákok töltötték ki a kérdőíveket, hiszen ők kevésbé tapasztaltak adófizetés terén, mint a munkavállalók.

A hatalmi és bizalmi tényezők potenciális dinamikus hatásainak vizsgálatkor az elemzők azt a különleges összefüggést találták, hogy a magas bizalmi körből érkezők erősebb hatalom észleléséről, míg a jellemzően hatalmi körből érkezők inkább a bizalmi sajátosságok szerepéről számoltak be. Az adatok a két tényező közti kölcsönhatást igazolják, ami korábbi elemzések nyomán a kutatás egyik hipotézise volt [Kirchler, 2007; Kircher et al., 2008].

A résztvevő országokat illetően további érdekes különbségeket találtak, amelyek jórészt reflektálnak a róluk kialakult általános képre. Oroszország esetében például igazolták, hogy az önkéntes teljesítés jelentősen alacsonyabb, mint a többi vizsgált ország esetében, ami a hatóságokkal szembeni bizalmatlanság nyomán várható volt. A megfigyelést alátámasztja a Transpa-

rency International [2011] listája is, amely szintén a többi résztvevő mögé sorolja Oroszországot.

Christoph Kogler és Erich Kirchler a Bécsi Egyetem Pszichológia Karának, Larissa Batrancea a Kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Gazdálkodástudományi Karának, Anca Nichita a Közgazdaságtudományi Karának, Pantya József a Debreceni Egyetem Pszichológia Karának, Alexis Belianin a moszkvai Higher School of Economicsnak a kutatója.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167487012001109>

SÁRVÁRI BALÁZS

IRODALOM

- Elffers, H., Weigel, R. H., & Hessing, D. J. (1987). The consequences of different strategies for measuring tax evasion behaviour. *Journal of Economic Psychology*, 8(3), 311–337.
- Kirchler, E. (2007). *The economic psychology of tax behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework. *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210–225.
- Sandmo, A. (2003). *Three decades of tax evasion: A perspective on the literature*. Paper presented at the Skatteforum (The Research Forum on Taxation), Rosendal, Norway.
- Schmoelders, G. (1960). *Das irrationale in der öffentlichen Finanzwirtschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Transparency International Corruption Perceptions Index (2011). <<http://cpi.transparency.org/cpi2011/>> Retrieved 21.02.12.
- Wahl, I., Kastlunger, B., & Kirchler, E. (2010). Trust in authorities and power to enforce tax compliance: An empirical analysis of the “slippery slope framework”. *Law and Policy*, 32(4), 383–406.
- Webley, P. (2004). Tax compliance by businesses. In H. Sjögren & G. Skogh (Eds.), *New perspectives on economic crime* (pp. 95–126). Cheltenham: Edward Elgar.

Adózás és innováció

PAMELA PALAZZI: TAXATION AND INNOVATION

OECD ILIBRARY 03 NOV 2011

Az innováció a fenntartható gazdasági növekedés és prosperitás sarokköve, a versenyképesség és a felzárkózás alapja. A gazdasági válság miatt ezekben az években még fontosabbá vált megérteni az innováció szerepét, hiszen általa gyorsabban és teljesebben térhetünk vissza a fenntartható fejlődési pályára. A globális szintű visszaesés idején különösen nagy jelentősége van annak, hogy az adópolitika az innováció hatékony ösztönzéséhez igazodjon. Ezt a kapcsolatot tárgyalta tanulmányában az OECD kutatója, Pamela Palazzi.

Az olasz kormány támogatásával elkészült tanulmány az innovációt egy idea új adaptálásaként kezeli, ami profitnövekedést vagy költségcsökkenést jelent termékek, szolgáltatások, folyamatok fejlesztése révén. Napjainkban kormányok sora tesz erőfeszítéseket az innovációs tevékenység előmozdítása érdekében, ennek során fő eszközük a megfelelő szabályozói környezet kialakítása. Az adószabályoknak ennél fogva egy koherens és részleteiben kidolgozott innovációs stratégiához kell igazodnia, amely figyelembe veszi a különböző tényezők közti kölcsönhatásokat és kiegészítő hatásokat.

A tudományos és technológiai innovációk lehetővé teszik a modern gazdaságok számára, hogy javítsanak versenyképességükön, termelékenységükön, aminek révén magasabb életszínvonalat és jobb életminőséget érhetnek el. A környezet védelme révén tovább javíthatók az egészségügyi mutatók, a közbiz-

tonság, valamint a természeti erőforrások és nyersanyagok kezelése.

Pamela Palazzi tanulmányában éppen ezért az adózás és az innováció közti kapcsolatot elemezte. Az adószabályok révén befolyásolható közvetlen és közvetett tényezőket a következők szerint állapította meg:

- kutatási és fejlesztési (research and development, R&D) célú beruházások előkészítése, immateriális javak létrehozatala, a tudásalapú gazdaság kiépítése (például önfejlesztés és a szellemi tulajdon védelme által);
- áttérés a zöld gazdaságra;
- kockázatvállaló magatartás innovatív cégek, start-upok létrehozása érdekében; a privát szektor és a kutatóközpontok közti együttműködés ösztönzése;
- a magasan képzett munkavállalók mobilitásának támogatása, valamint a munkaerő képzésének és tréningjeinek fejlesztése.

ADÓPOLITIKAI IRÁNYELVEK ÉS JAVASLATOK

1. A BERUHÁZÁST, KUTATÁST ÉS FEJLESZTÉST, VALAMINT GAZDASÁGI NÖVEKEDÉST ÖSZTÖNZŐ ADÓRENDSZER

Egy 2009-es OECD-tanulmány (*Tax and Economic Growth*) listát készített a különböző adók növekedésre való hatásáról. Ennek alapján biztosan állítható, hogy az adószerkezetnek a vállalati és háztartási jövedelemet terhelő adók felől a fogyasztási és ingatlanadók felé lenne célszerű elmozdulnia.

Általánosságban véve elmondható, hogy a stabil adórendszer, amelynek része egy mérsékelt és széles körű jövedelemadó, kedvez a befektetéseknek. A széles adóalap elvével szemben a piaci kudarcoknál fogva joggal merül föl a döntéshozókban a K+F kiadások hasznosulásának javítása érdekében célzott ösztönzők bevezetése, s ekként szűkített adóalap alkalmazása.

2. A VÁLLALKOZÁSOKAT ÖSZTÖNZŐ ADÓZTATÁS

A bérre és tőkejövedelemre kirótt személyi jövedelemadó, a vállalati bevételek adóztatása és a társadalombiztosítási hozzájárulások (munkavállalói, munkáltatói, önfoglalkoztató) torzítóan hatnak, például egyes alkalmazottak számára vonzóbb lehet kilépni a függő viszonyból és önálló vállalkozásba kezdeni.

A döntéshozóknak meg kell fontolniuk az adórendszerek potenciális torzító hatásait is, hogy eldönthessék, lehetséges-e a továbbiakban semleges adóügyi változtatásokat eszközölni.

3. A KÉPZETT, MOBIL MUNKAERŐ MEGNYERÉSE

Egy ország adórendszere elbátortalaníthatja a jól képzett és mobil munkaerőt, hogy az adott területen vállaljon munkát – akár rövid, akár hosszú távon. Ennek kapcsán főként a következő tényezőket kell figyelembe venni:

- Taszító hatású lehet a magas átlagos adókulcs a relatíve magas sávokba eső jövedelmekre, beleértve a személyi jövedelemadót (például markáns progresszivitással) és a társadalombiztosítást.
- A külföldi forrásból érkező jövedelmek és/vagy nyugdíjak adója. Míg a tőkejövedelmek személyi adóztatása

világviszonylatban magasan ellenőrzött és így meghatározható, hogy a fogadó országban pontosan hol telepedtek le a munkavállalók hosszabb távon, ugyanakkor nagyon hátrányos mindezek alkalmazása a rövid ideig (például kevesebb mint egy évig) maradók esetében. A külföldi forrásból érkező egyéni jövedelmek adóztatásának szabályait csak törvényi háttér mellett, vagy adóügyi megállapodások alapján szabad meghatározni.

- Gyenge biztosításmatematikai kapcsolat van a társadalombiztosítási hozzájárulások és az elért társadalmi előnyök között. Azon munkavállalók számára, akik csak rövid távra terveznek, a tudományos számítások dacára is elriasztó lehet a bérjövdelemekhez kötött társadalombiztosítási hozzájárulások befizetése (például időskori, munkanélküliségi biztosítások). Ugyanakkor a tartós letelepedést tervező személyek esetében minél erősebb ez az aktuáriusi kapcsolat, annál kevésbé fogják adóként kezelni az ilyen természetű költségeket, s ezért mindez kevésbé fogja majd befolyásolni munkavállalói döntéseiket.

A döntéshozóknak meg kell fontolniuk azokat az adópolitikai elemeket (és adóügyi megállapodásokat), amelyek vonzóbbá tehetik országukat a magasan képzett és mobil munkaerő számára.

4. A KOCKÁZATVÁLLALÁS ADÓVONATKOZÁSAI

A nyereségek és veszteségek aszimmetrikus adóztatása, akár csak az adókból eredő potenciális torzítások visszatartó erőként jelennek meg a részvénytársasági forma választását illetően, ami a kockázatvállalási hajlandóságot is csökkenti.

A profitok és veszteségek aszimmetrikus adóztatása a magánszemélyek

befektetési döntésein keresztül is lassítja a gazdasági növekedést. Igaz ez a nagyvállalatokra is, amelyek jellemzően állóeszközök vásárlását halasztják el. Cégalapításkor a részvénytársasági forma választása, illetve elutasítása kapcsán számos pro és kontra érvet lehet súlyozni, melyek közül a törvényi előírások teljesítésének költségvonzata, valamint a cégen belüli kontroll optimalizálása a fő szempont.

A döntéshozóknak el kell végezniük az adópolitikából fakadó lehetséges torzító hatások becslését, hogy optimális szabályrendszert alkossanak. Ennek során egyfelől le kell építeniük a lehető legtöbb akadályt, másfelől pedig biztosítaniuk kell az adóalap védelmét.

5. A KÖRNYEZETI ADÓK ÉS AZ ÉRTÉKESÍTHETŐ ENGEDÉLYEK SZEREPE

Széles körűen elfogadott, hogy a szabályozás helyett a különböző gazdasági eszközök alkalmazása (elsősorban a környezeti károkhoz igazított adók, illetve a kereskedés tárgyát képező engedélyek) a preferált megoldás a negatív környezeti hatások (például a CO₂-kibocsátás) mérséklése érdekében.

Az ilyen eszközök széles körű használatából fakadó nemzetközi versenyképességi hátrányok kezelésénél – például a környezeti adóbevételek egy részének visszaforgatása az érintett iparágakba – az elsődleges szempont, hogy lehetőleg ne az eredeti célkitűzések rovására

vezessenek be módosításokat. Közben a politikai gazdaságtani megfontolásokat sem lehet figyelmen kívül hagyni, azt is le kell szögezni, hogy a pontos kompenzációs arányok meghatározása rendkívül nehéz feladat.

A kutatás-fejlesztés adókon keresztül biztosított kedvezményei egyszerre hathatnak ösztönzőleg a környezetbarát technológiákra fordított kiadásokra és ütközhetnek piaci kudarcokba. Egyúttal az ilyen célú adóügyi támogatás torzítóan hathat az alternatív csökkentési eljárásokra, amelyek akár hatékonyabbak is lehetnek (például a szénalapú gépek helyett környezetkímélőbb üzemanyag használata).

A különböző engedélyek hazai vagy nemzetközi eladására és vételére kirótt adók célja, hogy ezen megoldások a lehető leghatékonyabban csökkentsék a környezeti károkat okozó anyagok kibocsátását. Ugyanakkor az alkalmazott adópolitikai megoldások költségének igazodnia kell azokhoz a költségekhez, amelyek a hatóságokat, illetve az adófizetőket terhelik.

Pamela Palazzi jelenleg az Ernst & Young adószakértője. Korábban az OECD adóügyi központjának közgazdásza volt.

http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxation-and-innovation_5kg3h0sf1336-en

SÁRVÁRI BALÁZS

Az információcsere automatizációjának szerepe az adózásban

AZ OECD NYILATKOZATA

DECLARATION ON AUTOMATIC EXCHANGE OF INFORMATION IN TAX MATTERS, 2014. MÁJUS 6.

Az „új, egységes, globális szabvány” hatékonyan segítségével lesz a világ kormányzatainak, hogy az adócsalásnak és az adófizetés megtagadásának országhatárokon átívelő gyakorlatát visszaszorítsák – olvasható az OECD 2014. május 6-án elfogadott nyilatkozatából. Az újítás az egyedülálló, közös és globális pénzügyi információcsere automatizációjának kulcsfontosságú alapköve.

Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Chile, Costa Rica, Csehország, Dánia, Dél-Afrika, Dél-Korea, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok, Észtország, az Európai Unió, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, India, Indonézia, Írország, Izland, Izrael, Japán, Kanada, Kína, Kolumbia, Lengyelország, Lettország, Luxemburg, Magyarország, Malajzia, Mexikó, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Szaúd-Arábia, Szingapúr, Szlovákia, Szlovénia, Svájc, Svédország, Törökország és Új-Zéland miniszterei és képviselői együttesen üdvözölték az OECD pénzügyi adatok információcserejének automatizációs szabványát.

A megjelenteket büszkeséggel töltötte el a 2014. február 22–23. közötti találkozón bevezetett eszköz, amelyet a G20-ak pénzügyminiszterei és a központi bankok elnökei mindvégig határozottan és egyhangúan támogattak.

A résztvevők deklarálták, hogy az adócsalás bárminemű megnyilvánulása veszélyezteti az állampolgárok adórendszerbe vetett hitét, ezáltal veszélybe

sodorja az önbevallásos adófizetés alapeszméjét is, ami a hatékony adórendszer működésének előfeltétele.

Az adófizetés elkerülése ellen vívott harc az állami bevételek emelkedése révén ösztönzi a gazdasági növekedést elősegítő állami beruházásokat, továbbá helyreállítja az államháztartások egészséges egyensúlyát, illetve elősegíti az állampolgárok igényeit szolgáló alapvető közszolgáltatások biztosítását.

A globalizációs folyamat révén rendkívül egyszerűvé vált az adófizetők számára, hogy a különböző pénzügyi intézmények segítségével külföldön fektessék be tőkéjüket. Ehhez kapcsolódóan valós kockázatként merül föl a befektetések után járó adók és járulékok befizetésének elmulasztása, különösképpen az offshore beruházások esetén. A be nem fizetett adók továbbra is rendkívül hátrányosan érintik a becsületesebb adófizetőket.

A határokon átnyúló adócsalás a nemzeti joghatóságok számára folyamatos kihívást jelent, függetlenül attól, hogy kicsi vagy nagy, fejlett, vagy fejlődő országról van szó.

A kormányzatok tudatos együttműködése kulcsszerepet tölt be az adócsalás elleni küzdelemben és a nemzetközi adóegyezmények támogatásában. Az ilyen szintű kooperáció kulcsa a hatékony, automatizált, megfelelő biztonságokkal rendelkező információcsereben rejlik.

Az OECD átláthatósággal és információcserevel foglalkozó globális fóruma hatalmas előrelépést tett a nemzetközi transzparencia és az információcsere szabványainak globális biztosítása terén.

Növekvő érdeklődés övezi számos országban a kölcsönös, automatizált adatszolgáltatásban rejlő lehetőségeket.

Örvendtes az országok és a törvényhozók széleskörű kötelezettségvállalása az új egységes globális szabvány mellett, ami nem róhat ki újabb szükségtelen üzleti és adminisztratív terheket.

Habár kiterjed a pénzügyi mérlegekre is, nem korlátozza az országokat abban, hogy különböző jogi megállapodások révén pénzügyi adatokat cseréljenek, valamint más típus információkat automatizált alapokon megosszanak egymással.

Ennek gyors elterjedésében fontos szerepe van az adózási ügyekben történő kölcsönös közigazgatási segítségnyújtásról szóló többoldalú egyezménynek. A megállapodást már több mint 60 ország (majdnem az összes OECD-tag) aláírta, így valamennyien a G20-ak közül, valamint a fejlődő országok jelentős pénzcentrumai is.

Mindemellett a Globális Fórum nemrég felállította az Automatizált Információcsere Munkacsoportot, amelynek célkitűzése az új, egységes, globális szabvány bevezetését felügyelő és ellenőrző rendszer, valamint egy olyan mechanizmus kidolgozása, ami a bevezetés előtt álló fejlődő országok számára nyújt majd technológiai segítséget.

A programban részt vevő tagok együttesen

1. Kijelentik, hogy elkötelezettek a nemzetközi adócsalások ellen és támogatják a nemzetközi adóegyezményeket a *Kölcsönös nemzetközi adóügyi segítségnyújtási megállapodás* betartásával és egyenlő feltételek megteremtésével.
2. Megerősítik, hogy az automatikus pénzügyi információcsere elősegíti a célok elérését, főként akkor, amikor az új, egységes, globális szabványt – beleértve a tulajdonosi részesedések teljes átláthatóságát – minden pénzügyi központban sikeresen bevezetik.
3. Tudomásul veszik, hogy az automatizált alapokon nyugvó pénzügyi információcsere számos biztonsági előírás szabályozza, valamint, hogy kötelesek megfelelni bizonyos titoktartási feltételeknek, illetve az információk kizárólag az eredetileg megjelölt, jogilag előírt célokra használhatóak fel.
4. Elkötelezik magukat az új, egységes, globális szabvány viszonyossági alapon történő gyors bevezetése mellett, valamint az iránt, hogy beemeljék azt a nemzeti jogba. Ennek része, hogy a jogi személyek tulajdonairól és megállapodásairól a szabvány értelmében kötelesek információt szolgáltatni.
5. Felszólítják az összes pénzügyi központot az új, egységes, globális szabvány késedelem nélküli végrehajtására.
6. Vállalják a szükséges segítségnyújtást a fejlődő országok számára, akik ez által még többet tudnak profitálni az együttműködésből.
7. Ösztönzik az OECD Pénzügyi Bizottságát – a G20-tagokkal kiegészülve – a következők mihamarabbi kidolgozására:
 - a) részletes útmutató az új, egységes, globális szabvány következetes alkalmazásának elősegítése érdekében,
 - b) a további technológiai szabályok és biztosítékok dokumentációja, ami magában foglalja a szükséges technológiai megoldások támogatását, a standard jelentés- és cseremintát,

illetve az alapvető titoktartási szabályokat.

8. Elvárják, hogy a 7. pontban említett, eddig befejezetlen tevékenységek 2014 közepére végleges formát öltsenek és jóváhagyást nyerjenek.
9. Bátorítják az összes többi országot az *Adózási ügyekben történő kölcsönös közigazgatási segítségnyújtásról szóló többoldalú egyezmény* (Convention On Mutual Administrative Assistance In Tax Matters) minél hamarabb történő aláírására.
10. Elvárják a Global Forum gyors létrehozását, ami az új egységes globális

szabvány bevezetését, felügyeletét és ellenőrzését végzi majd;

11. Felkéri az OECD főtitkárát, hogy számoljon be a Pénzügyi Bizottság fejlesztések terén elért eredményeiről, illetve adjon további iránymutatást az új, egységes, globális szabvány bevezetéséről a 2015-ös miniszteri szintű tanácsülésen és egyéb nemzetközi fórumokon.

<http://www.oecd.org/mcm/MCM-2014-Declaration-Tax.pdf>

FORDÍTOTTA CSEPREGI DÁNIEL

BEMUTATKOZIK A HITELINTÉZETI SZEMLE

A Hitelintézeti Szemle egy megújult, egyre bővülő tartalommal és fokozatosan megszilárduló rovatrenddel, korszerű tipográfiával, magyar és angol nyelven külön kötetben megjelenő olyan társadalomtudományi folyóirat, amely több mint egy évtizedes múltra tekint vissza. A lap negyedévente a Magyar Nemzeti Bank (MNB) szerkesztésében és kiadásában jelenik meg. A folyóirat támaszkodik a korábban a Bankszövetség gondozásában megjelenő azonos című folyóirat tapasztalataira, a gazdasági és pénzügyi szféra prominens képviselőit felvonultató szerkesztőbizottságra és az MNB-nél dolgozó munkatársakból álló koordinációs bizottságra. Mindemellett a lektorálási folyamat során döntő többségben a felsőoktatási intézményekben, a kutatóhelyeken oktató és kutató lektorok tudományos igényességére is alapozunk.

Elsődleges feladatunk, hogy felelősen, hasznosan, eredményesen és hatékonyan segítsük elő a folyamatosan formálódó közgazdasági és pénzügyi gondolkodás új megközelítéseinek térnyerését. Célkitűzésünk továbbá, hogy egyszerre közérthető nyelven, de kellő tudományos alapossággal vitassuk meg a társadalomtudományok, a pénzügy, a közgazdaság-tudomány, a gazdálkodás- és szervezéstudományok és az ezek határterületeit képező jelenségeket. A folyóiratban szereplő tanulmányok aktuális és a közgazdasági gondolkodást érintő egyedi problémákat feszegetnek. Hiszünk ugyanakkor abban is, hogy nem csak a szűken értelmezett vizsgálati területekre kell fókuszálnunk, hanem komplex gondolkodásmód mentén a gazdasági és társadalmi folyamatokat a

maguk komplexitásában kell leképeznünk.

A folyóirat fő feladata az, hogy tudományos igényű dolgozatok segítségével úgy mutassa be a transzformációs, majd a 2008–2009-es válságon átesett Magyarországot és a szűkebb régiót, hogy egyre növekvő számban hivatkozzanak szerzőinkre. Közép- és hosszú távú terveink között szerepel, hogy a Hitelintézeti Szemle úttörő szerepet töltsön be a tudományos életben hazánk és a környező országokból álló régió tudományos tevékenységének bemutatásában. Hiánypótló szerepet kívánunk továbbá vállalni, hiszen úgy érezzük, hogy Magyarország és a szűkebb régió tudományos teljesítménye rendkívül szórta, magas színvonalbeli különbségeket mutató tudományos folyóiratokban jelenik meg. Olyan egységes platformot kívánunk ezen túl létrehozni a külföldi kutatók, oktatók és tudományos érdeklődésű olvasók számára, amely kiindulási alapként értelmezhető Kelet-Közép-Európa ezen földrajzi egységét érintő gazdasági és társadalmi folyamatok megértésekor és elemzésekor.

A folyóiratban megjelenő írások között lektorált tanulmányok, esszé jellegű dolgozatok, könyvismertetések, konferenciákról és egyéb tudományos tevékenységekről szóló beszámolók szerepelnek. A tanulmányok a szerzők saját véleményét tükrözik, így az azokban megfogalmazottak nem tekinthetők az MNB hivatalos véleményének.

A Hitelintézeti Szemle novemberi számába nyolc lektorált tanulmány, három könyvismertetés, egy esszé jellegű dolgozat és egy Kochmeister-díjas munka került be. Ezen munkák mind-

egyike olyan területeket feszeget, amelyek a válság alatt jelentős átalakuláson estek át.

Balog Ádám, Matolcsy György, Nagy Márton és Vonnák Balázs tanulmánya a magyar credit crunch 2009 és 2013 közötti történetének bemutatását végzi el. A szerzők az okokat, a jellegadó tulajdonságokat és a növekedési szempontból kritikus kkv-hitelezést vizsgálják, elemzik. Munkájukban rámutatnak, hogy a Növekedési Hitelprogram (NHP) segítségével a magyar gazdaság kilépett a credit crunch negatív spiráljából.

Ábel István, Csontos Orsolya, Lehmann Kristóf, Madarász Annamária és Szalai Zoltán tanulmánya az inflációs célkövetés keretrendszerének változásával és megújulásával kapcsolatos elméleti és gyakorlati lehetőségeket tekinti át. Következtetéseikben megjegyzik, hogy az inflációs célkövetés az egyik legjobb monetáris politikai gyakorlat.

Bodnár Katalin, Kovalszky Zsolt, Kreiszné Hudák Emese *A válságokból történő kilábalás és a hitelezés kapcsolata* című dolgozata elsőként a hitelezéssel és a hitelezés nélkül kísért kilábalási epizódokat különbözteti meg. Rámutatnak, hogy a szakirodalomban több olyan eset van, amikor a gazdasági növekedés hitelezés nélkül következik be, de ezekben az esetekben a felzárkózás üteme tartósan alacsonyabb. Elemzésük szerint a gyors kilábaláshoz szükséges a pénzügyi közvetítőrendszer aktivitása. Közép- és hosszú távon a reálgazdaság tartós bővüléséhez nélkülözhetetlen a pénzügyi közvetítőrendszer által nyújtott hitelek növekedése.

A szanálás reformja című dolgozatában *Thomas F. Huertas* a 2014-ben megjelent könyvének (Safe to Fail: How Resolution Will Revolutionise Banking) érveit foglalja össze és ezek között kiemeli, hogy a 2008-as pénzügyi, majd

reálgazdasági válság arra is rámutatott, hogy a szanálás hosszú távú sikerének előfeltétele a bank stabilizálásán túl a szerkezetátalakítás is.

Bethlendi András és Végh Richárd *A közösségi finanszírozás – valós lehetősége a hazai kisvállalatok számára?* címet viselő tanulmányában elsőként a közösségi finanszírozást (crowdfunding), az internetalapú anyagi segítségnyújtást mutatja be. Azzal érvelnek, hogy ez egy potenciális finanszírozási forrás a kkv-szektor és különösen a start-up vállalatok számára. Megállapításuk szerint ugyanakkor szükség lenne a befektetői bizalom, a jól működő intézményi struktúra, a transzparencia és a befektetővédelmi szabályok kedvezőbb irányban történő elmozdulására.

Ódor Lajos és P. Kiss Gábor Vissza az alapokhoz – jó fiskális intézményekhez jó mutatót! című munkája egy decentralizált keretrendszerre tesz javaslatot és bemutatja azokat a problémákat, amelyekre a jelenlegi európai modell nem tud választ adni. A szerzők szerint nincsenek robusztus és egyszerű mutatók, így veszélybe kerül a szabályok kikényszeríthetősége és a prociklikus fiskális politika elkerülése. A fiskális célok elérését az országspecifikus nemzeti szabályrendszer biztosítaná a költségvetési tanácsok aktív részvételével, így egészen más lenne a közösségi szint feladata.

Banyár József *A modern nyugdíjrendszer kialakulásának két története* címet viselő munkájában elsőként *Samuelson* 1958-as alapmunkájának téziseit ismerteti és azon a gondolati síkon indul el, hogy milyen nyugdíjrendszer születik akkor, ha feloldjuk az egyik samuelsoni egyszerűsítést és kiegészítjük a modellt a gyermekkorra is. A szerző így két történetet közöl: a sajátját és Samuelsonét. Áttekintést kapunk a mun-

kában még arról is, hogy a nyugdíj és a gyermek problémának eddig milyen megközelítései jelentek meg a szakirodalomban.

Virág Miklós és Nyitrai Tamás a Metamódszerek alkalmazása a csőd-előrejelzésben című tanulmánya azt a fő feladatot vállalja, hogy a csőd-előrejelzésben leggyakrabban alkalmazott két módszer előrejelzéseit hasonlítsa össze egy közel ezer hazai vállalkozás adataiból álló mintán. A másik célkitűzésük pedig az, hogy a pénzügyi mutatóknak a szakágazati átlagoktól vett csődmodellek találati arányát összehasonlítsák a nyers pénzügyi mutatókkal, illetve az azok dinamikáját is figyelembe vevő változókra épített modellek találati arányával.

A novemberi szám első könyvismertetését *Bánkuty Tamás* jegyzi, aki *A lelki tényezők szerepe a gazdaságban* című recenziójában *George A. Akerlof* és *Robert J. Schiller Animal Spirits* címet viselő munkájáról ad áttekintést. A recenzens kiemeli, hogy a gazdasági folyamatok hátterében változó gondolkodásbeli minták állnak és öt olyan nem kvantifikálható tényező létezik, amelyek érdemben befolyásolják a gazdaságot. A könyv fejezeteiből láthatjuk azt is, hogy mi történik, ha az emberek irracionálisak, tévednek és félrevezetik őket.

Kómár András Az oknyomozó közgazdász című könyvismertetésében *Tim Harford The Undercover Economist Strikes Back* című könyvét mutatja be. A recenzens kiemeli, hogy a szerző párbeszédese formában tekinti át a makroökómia és a gazdaságirányítás jelentősebb részterületeit. A könyv 15 tematikus, egy-egy problémakört áttekintő fejezeten át segít a makrogazdasági folyamatok jobb megértésében. A recenzens egyetért a szerzővel abban,

hogy a jelenlegi társadalmi és gazdasági problémák hatékony kezeléséhez a közgazdaságtan megújulására van szükség.

Vágó Nikolett könyvismertetésének címe: *Régi és új kihívások a feltörekvő európai országok előtt*. A recenzens munkájában *Thierry Bracke* és *Reiner Martin From Crisis to Recovery – Old and New Challenges in Emerging Europe* című munkáját mutatja be. A könyv valójában az Európai Központi Bank azonos című konferenciája alapján készült és értékes tanulmányokat közöl. A dolgozatok középpontjában az Európai Unió azon feltörekvő országai állnak, amelyeket a 2008–2009-es visszaesés erőteljesen megrázott. A recenzens a tanulmányok által érintett témakörök ismertetésére vállalkozik.

Virág Barnabás esszé-dolgozatában a világgazdaság hosszú távú kihívásainak kérdéskörét feszegeti és sietve rámutat, hogy a világgazdaság gyengélkedése néhány negatív tendencia miatt már a válság előtt is tetten érhető volt. A szerző négy tényezőt említ: magas adósságszint, növekvő jövedelem-egyenlőtlenségek, elöregedő társadalom, globális felmelegedés. Kiemeli, hogy beavatkozás nélkül a világgazdaság utóbbi ötven évben tapasztalt fejlődése csak gazdaságtörténeti kuriózum maradhat.

A novemberi szám utolsó írása *Badics Milán Csaba* Kochmeister-díjas dolgozata. A szerző munkája a Budapesti Értéktőzsde X. Kochmeister-díj pályázatán nyert első díjat 2014 májusában. A dolgozat azt vizsgálja, hogy a különböző adatbányászati modellek mennyire használhatóak az aktív portfóliókezelésben. Kitér a zajsűrű és hibrid módszerek alkalmazhatóságára. Mindemellett egy árfolyam-előrejelzésen alapuló kereskedelmi stratégiát mutat be, amely tranzakciós költségek mellett is eredményes.

A módszerek előrejelző képességet pedig az OTP záróárfolyamának idősrán teszteli, amellyel egzakt empirikus kutatást végez.

Mindezekből látható, hogy mind a közölt tanulmányok témája, mind a szerzők tekintetében a sokszínűséget

szeretnénk képviselni, ezért a jövőben bármilyen, a lektorálási folyamaton átesett tudományos igényű munkát közlünk.

DR. PÁSZTOR SZABOLCS

A HITELINTÉZETI SZEMLE

FELELŐS SZERKESZTŐJE

CALL FOR PAPERS

FELHÍVÁS A HITELINTÉZETI SZEMLÉBEN VALÓ KÖZLÉSRE

A Hitelintézet Szemle szerkesztősége ezúton szeretné felhívni a leendő szerzők figyelmét arra, hogy szívesen fogad tanulmányokat magyar vagy angol nyelven.

A Hitelintézet Szemle egy olyan több mint egy évtizedes múltra visszatekintő, megújult, egyre bővülő tartalommal és fokozatosan megszilárduló rovatrenddel, korszerű tipográfiával külön kötetben magyar és angol nyelven megjelenő társadalomtudományi folyóirat, amely negyedévente jelenik meg a Magyar Nemzeti Bank gondozásában és szerkesztésében.

A folyóirat kizárólag olyan első közlésre beküldött dolgozatokat közöl, amelyek leginkább a pénzügy, a közgazdaság-tudomány, a gazdálkodás- és szervezéstudományok, valamint ezek határterületeivel foglalkoznak. A Hitelintézet Szemle arculatából kiindulva azt a célt vállalja fel, hogy hiteles képet adjon Magyarországról és szűkebb régióról a világnak. Éppen ezért azt a célkitűzést tűztük ki magunk elé, hogy mértékadó tudományos folyóiratként egyre szélesebb olvasóbázishoz jussunk el és a folyóiratban közölt tanulmányokból világszerte idézzenek. Elősegítjük továbbá azt is, hogy a folyóiratban közölt tudományos eredmények egyre inkább hasznosuljanak és maradéktalanul hozzájáruljanak a folyamatosan átalakuló és bővülő közgazdaság-tudomány fejlődéséhez.

Leginkább olyan tanulmányokat várunk, amelyek a gazdasági és társadalmi jelenségeket komplex megközelítési mód mentén kívánják elméleti, gazdaságtörténeti és statisztikai megközelítést is számba véve vizsgálni.

Mindezek mellett szívesen várunk könyvismertetéseket, tudományos igényű esszé jellegű dolgozatokat, konferencia beszámolókat is.

A kéziratokat a szemle@hitelintezetiszemle.hu e-mail címre kérjük elküldeni.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ENGLISH ABSTRACTS

Gergely BAKSAY–Balázs CSOMÓ

ANALYSING CHANGES IN THE HUNGARIAN TAX AND SOCIAL TRANSFER SYSTEM BETWEEN 2010 AND 2014 USING A MICROSIMULATION MODEL

In this paper, using an update of a microsimulation model developed earlier in the Hungarian National Bank, we try to estimate the macroeconomic, budgetary and labour market effect of government measures relating taxes, social contributions, social transfers and gross wages since 2010. Compared to other studies on this subject, we take into account a more broad scope of measures, eg. measures directly affecting gross wages and total labour cost. According to our estimations the increase of the minimum wage and the so-called expected wage have fully compensated the low-income households of 2.3 million people already in the short-run for the loss of net income stemming from personal income tax and social contribution changes (especially for the abolition of tax credit). Taking into account social transfer reforms, the long-term macroeconomic effect of the measures is favourable: the level of employment may increase by approximately 2 percent, steady-state GDP level may go up by 1.5-2 and public deficit may decrease in the long run.

Ádám BALOG

TAX EVASION AND THE SHADOW ECONOMY IN HUNGARY

The fight against the underground economy and tax evasion are amongst the priority policy objectives in most developed countries. In addition to significant budget revenue shortfalls, the shadow economy and tax evasion distorts the statistics and market competition. Based on the theoretical and empirical literature, the paper presents the underlying reasons behind the shadow economy and the estimates on the size of the shadow economy in Hungary. Furthermore, it draws conclusions on the whitening effects of the recent policy measures based on the latest statistics of the National Labour Office and the retail sales statistics.

Benedek NOBILIS–András SVRAKA

HUNGARIAN SMALL BUSINESS TAX AND POSSIBILITIES TO MINIMIZE DISTORTIONS FROM CAPITAL INCOME TAXATION

Governments throughout the EU and OECD countries rely on revenues raised by taxing capital incomes. Although several arguments can be made for keeping these taxes, in their current form they hinder capital accumulation and significantly lower potential growth due to their savings and investment distorting nature. An elegant and simple method for eliminating the economic distortions of taxes on

profits is cash-flow taxation which moves income taxes closer to the more growth friendly value added taxes. The Small Business Tax, which was introduced in Hungary in 2013 was designed along these principles. In this paper we review the theoretical literature on cash-flow taxation and discuss the main features of the Small Business Tax, and the challenges around its implementation.

Balázs CSOMÓS–Gábor P. KISS

THE TRANSFORMATION OF THE HUNGARIAN TAX STRUCTURE AFTER 2010

The Hungarian tax system has undergone significant changes in the recent years. The weight of taxes on labor decreased by 3.3 percentage points and the weight of consumption, turnover taxes increased by 3.7 percentage points between 2007 and 2012. This type of change regarding the tax structure is not unique in the European Union, however the rate is one of the largest in Europe. This study, after a brief overview of the literature, presents the Hungarian tax structure in international comparison and summarizes the main changes that were entered into force after 2010. Furthermore, in addition to the tax centralization indicators published by the Eurostat we present an adjusted tax centralization indicator for the European Union countries, which filters out the tax component of public spending and transfers, takes into account the mandatory private pension contribution and compares the tax burden to the private income.

Tamás BÁNFI

FAIR TAX SYSTEM OR ETHICAL TAXPAYERS?

The interpretation of fairness based on the equal sacrifice principle is not clear, as three taxing rules can be derived from it. Instead of searching for a fair tax system, the ethical behavior of taxpayers is justified to be aimed for and expected. Ethical taxation and propensity to pay tax can be encouraged as follows: the abolition of secrecy of individual and family tax reports; limitation of cash flows associated with corruption; and the gradual elimination of tax havens and offshore areas.

Gábor KUTASI–Júlia PERGER

TAX INCENTIVES AGAINST EXTERNALITIES. INTERNATIONAL EXAMPLES OF PUBLIC HEALTH AND CARBON TAXES

The study analyzes the practice of Pigou-taxes applied against negative externalities. Two fields are surveyed, the international practice and efficiency of taxation of unhealthy foods and carbon emissions. We focus on the opportunities provided by the two types of tax and the factors decreasing their efficiency.

Tamás PESUTH

TAX POLICY CHANGES AFTER THE CRISIS. THE RISE OF BANK TAXES

As a result of the global economic crisis and the need for fiscal consolidation, the role of taxation within financial policy has been on the rise. The emergence and the extensive spread of taxes on the financial sector are one of the consequences of the global economic crisis. The article deals with some theoretical issues arising from this change in taxation.

Vera TAKÁCS-Ákos MÁTÉ-Sándor Gyula NAGY

CHANGES IN TAX STRUCTURES IN EU COUNTRIES

The European Union does not have a common taxation policy affecting all the related policy fields, and it is unrealistic to expect any substantial change in this in the foreseeable future. But this does not mean that the EU and its member states have not introduced some common rules and standards, even some minimum tax rates (e.g. VAT), but this hardly restricts the member states in using their taxation policy as a main tool for increasing competitiveness, or to the contrary, unintentionally undermining their competitiveness by an ill-structured tax policy. The paper highlights the changes in tax policies of the Visegrad Group and some countries of the Eurozone (Germany, Austria and the Netherlands) from a growth perspective in the last decade.

SZERZŐINKHEZ

A Köz-Gazdaság szívesen fogad a közgazdaságtudomány tárgykörébe tartozó minden olyan tanulmányt, amely hozzájárul a hazai közgazdasági gondolkodás fejlesztéséhez. A kéziratok elkészítésekor a szerkesztőség a következőket kéri figyelembe venni:

A tanulmányokat elektronikusan kérjük elküldeni (balazs.szentivanyi@uni-corvinus.hu címre), lehetőleg MS Word (doc) formátumban

- Egy tanulmány átlagos hossza 1 szerzői ív (40 ezer karakter, szökőkökkel együtt). Kérjük szerzőinket, hogy ettől legfeljebb kismértékben térjenek el felfelé.
- A tanulmány rendelkezzen rövid, legfeljebb 100 szavas összefoglalóval, amelyet angolul is el kell készíteni.
- A fejezetcímeket arab számokkal kérjük jelölni. Az alfejezetek esetén a főfejezet sorszámát is meg kell adni: 1, 1.1., 1.1.1., 1.2.2. stb.
- Az ábráknak legyen aláírása, a táblázatoknak címe, illetve legyenek arab számokkal sorszámozva. A táblázat vagy ábra tartalma lehetőleg legyen a főszöveg ismerete nélkül is értelmezhető. Minden esetben szükséges az adatok forrását feltüntetni az ábra vagy a táblázat alatt. *Az ábrák legfeljebb két szintet tartalmazzanak.*
- Egyenleteket, képleteket a sorok jobboldalán zárójelbe tett arab számokkal kell jelezni: (1), (2) stb.
- Hivatkozások, jegyzetek
 - A hivatkozásokat a főszövegben, szögletes zárójelben kérjük megadni [szerző, évszám] formátumban. Pl: [Szentés, 1999]
 - Pontos idézeteknél minden esetben szükséges megadni az oldalszámot is [szerző évszám: oldalszám] formátumban. Pl. [Szentés, 1999: 312]
 - A jegyzetek a főszöveg kiegészítésére szolgálnak, számukat a feltétlenül szükséges minimális szintre kérjük csökkenteni.
 - Hivatkozott irodalom: a tanulmány végén kérjük felsorolni a szövegben hivatkozott irodalmakat az alábbiak szerint:
 - Könyvek
Szerző neve (kiadás éve): *Cím dőlt betűkkel*. Kiadó, kiadás helye
pl: Szentés T. (1999): *Világgazdaságtan*. Aula, Budapest
 - Könyvfejezetek
Szerző neve (kiadás éve): „Fejezet címe idézőjelek közt”. In: Szerkesztő neve: *Kötet címe dőlt betűkkel*. Kiadó, kiadás helye
pl. Stern, N. és Stiglitz, J. (1997): „A Framework for a Development Strategy in a Market Economy” in: Malinvaud, E. (szerk): *Development Strategy and Management of the Market Economy*. Oxford University Press, Oxford
 - Folyóiratcikkek
Szerző neve (megjelenés éve): „Cím idézőjelek közt” *Folyóirat neve dőlt betűkkel*. évfolyam(szám): oldalszámok.
pl: Kydland, F. E. (2006): „Aggregált mennyiségi elmélet” *Köz-Gazdaság* 1(2): 19-35.
 - Internetes hivatkozások: Szerző neve (megjelenés éve): *Cím dőlt betűkkel*. Teljes URL. Lekérdezés dátuma.
pl. Rodrik, D. (2006): *The Disappointments of Financial Globalization*. [http://ksghome.harvard.edu/~drodrik/The Disappointments of Financial Globalization \(November 2006\).doc](http://ksghome.harvard.edu/~drodrik/The%20Disappointments%20of%20Financial%20Globalization%20(November%202006).doc). Lekérdezve: 2007. 03. 13.